

Križovatka myslenia a nových výziev

Kocky sú vraj už dávno hodené. Ticho závidíme tam, kde gejzír ropy je väčšia samozrejmosť ako pohár čistej vody, veríme, že ovládnutie nerastných surovín je pre niektorých dôvod vymyslieť si vojnu a ešte stále s pocitom, že sme boli oklamaní, čítame lakonickým štýlom napísané agentúrne správy konštatujúce ďalšie prepúšťanie tam, kde fabrika doteraz znamenala príjemné hniezdočko istoty. Frustrácia nás núti k hľadaniu súvislostí a neujde nám, že sa tak deje častokrát práve po ovládnutí spoločnosti zahraničným kapitálom. Reštrukturalizáciu a zvýšenie efektivity demaskujeme ako populárny newspeak pre tunelovanie.

Bohužiaľ, aj toto patrí do galérie nášho spoločenského vedomia atakovaného rezíduami po komunistickej štyridsaťročnici a jej pohrobkoch.

Nemenej vážnym problémom je, že naša rýdzo materialistická paradigma sveta, operujúca prevažne vo svojej vulgárnej verzii, nám umožňuje vidieť síce obmedzený ale pre niekoho rozhodne najdôležitejší svet zmyslov, ktorý možno vidieť, počuť, ťlčať a ohmatať každú jeho súčiastku. Usporiadanosť, gigantickosť, masovosť sú kľúčové indikátory, ktoré ešte donedávna mali byť Olympom našej ekonomickej evolúcie. A propo, už trochu gýčovým bonmotom „kapitáni priemyslu“ sú v očiach väčšiny ľudí ovenčení práve tí, ktorých fotografie v novinách sú obostreté panorámou neskorého obdobia industrializácie.

Otvorenie každej novej montážnej linky je pre túto krajinu dobrou správou. No dobrou správou nie je, ak ich niekto považuje aj za hudbu budúcnosti.

Otázka komparatívnych výhod je rozhodujúcim činiteľom pre umiestnenie investície v tej-ktorej krajine či regióne. Pri odpovedi na ňu nás zvyčajne napádajú tri dôležité body : nízke daňové zaťaženie, skvelá poloha a lacná pracovná sila. No za všetky varovania len jedno : Peter Straub, predseda Výboru regiónov Európskej únie, sa vyjadril, že práve o tú tretiu s narastajúcim výkonom ekonomiky skôr či neskôr prídeme. Je v tom tak trochu paradox : čím viac základných kameň postavíme, tým tvrdsí môže byť náš pád, pretože okolité krajiny, ktoré sú z hľadiska globálneho trhu naším najväčším konkurentom, budú mať svoje inštitúcie a hlavne myslenie pripravené pre 21. storočie. A my sa nebudeme stačiť diviť, kam sa to ten stredoeurópsky tiger zrazu vyparil...

Riešenie v podobe informačnej spoločnosti možno vnímať v dvoch odlišných rovinách, ktoré však vzájomne spolupracujú : tá prvá, o potrebe ktorej, na veľké potešenie moderne zmýšľajúcich ľudí, panuje všeobecný konsenzus znamená zrýchliť tempo v budovaní komunikačných mostov naprieč celou štruktúrou našej spoločnosti. Čiže zjednodušene povedané, naplnenie kedysi trochu groteskne znejúceho hesla o Internete v každej dedine. Avšak patrilo by sa dodať, že aj na každom úrade. Tu nejde samozrejme o problém rýchlejšieho nájdenia telefónneho čísla môjho daňového úradu , ale v prvom rade o možnosť vybavovať agendu prostredníctvom pár ťuknutí do klávesnice. Zrýchlenie konania by sa premietlo do zefektívnenia výkonu verejnej moci, čo by znamenalo zbaviť sa jedného z najväčších hriechov našej byrokratickej kasty. A začínajúci podnikatelia, ktorí v prieskumoch permanentne uvádzajú rôznorodé administratívne úkony ako spoľahlivo pôsobiacu prekážku pri vstupe do sveta biznisu, by zrejme s úľavou prijali fakt, že štát, ich už neničí váhou svojej vlastnej existencie.

Zaujímavou kapitolou je aj justícia, kde aktuálne webové stránky jednotlivých súdov sú ešte len v embryonálnom štádiu s neistou vyhlídkou na svoje narodenie, avšak už teraz sa dá prorokovať, že takýto krok by nielen zrýchlil súdne konanie (napríklad aj v možnosti dotknutých subjektov prečítať si rozhodnutie na Internete), ale ho aj skvalitnil. Už by bolo ťažšie, aby niektoré senáty Najvyššieho súdu rozhodovali

spôsobom „traja právnici, päť právnych názorov“, a tak úspešne sabotovali princíp právnej istoty. Predsa len, verejnosť by sa o takomto, na jednej strane vehementne proklamovanom, budovaní tzv. ustálenej judikatúry dozvedala oveľa ľahšie. No a v neposlednom rade by to bol aj ďalší z medikamentov na korupčné chvíľky našich realizátorov spravodlivosti, čo už spomenula aj Zuzana Dluhošová, právnička zo združenia Občan a demokracia.

Na Slovensku sa už zrejme nenájde nikto, kto by navrhoval vypnúť Internet, a teda o samotnom fakte jeho potrebnosti sa už nediskutuje. No aj napriek tomu naše zaostávanie za ostatnými kolegami snáď zo všetkých končín Európskej únie pri budovaní informačných diaľnic, už má charakter významnej štatistickej odchýlky. To v hodine dvanástej konštatuje aj správa hodnotiaca pokroky Slovenska pri realizácii Lisabonskej agendy, kde informatizácia spoločnosti patrí k hlavným prioritám.

Tento, dalo by sa povedať skôr fyzický rozmer budovania znalostnej ekonomiky, však nikdy nemôže rozvinúť svoj potenciál, pokiaľ sa s ním nebude spájať aj iný prístup v našom myslení, čo sa dá nazvať aj druhým, akýmsi duchovným rozmerom informačnej spoločnosti. Kreativnosť, schopnosť analyzovať informácie, či učiť sa novým veciam, sú kľúčové vlastnosti, ktoré má vzdelávací systém podchytiť a vyhnúť tak z tried atmosféru z čias Márie Terézie a naopak, prizvať do školských lavíc invenciu a kritickú myseľ. Kým nepochopíme, že informácia je strategickou surovinou, ktorá je však zo svojej podstaty nevyčerpatel'ná (Toffler), a teda prekračuje chápanie bohatstva z čias industriálnej revolúcie, dovtedy bude náš študent pripomínať skôr preťažený stroj, ktorý je navyše produktom pásovej výroby – cieľom ešte stále zostáva, aby sa vedomosti a zručnosti absolventov podobali ako vajce vajcu. To, že fanklub francúzskych encyklopedistov existoval v 18. storočí ešte neznamená, že aj dnes je cieľom z každého vychovať polyhistora. V tomto sa bohužiaľ ukázalo, že kým nám zahraničie nenasadilo silnejšie dioptrie, verejnosť sa o nášho kostlivca z výkladnej skrine Rakúsko-Uhorska príliš nezaujímal. Až prieskum PISA pod záštitou OECD pomohol otvoriť oči neveriacim a ukázal jasnú koreláciu medzi tvorivým školským prostredím a zvýšenou schopnosťou žiakov kriticky myslieť a aplikovať naučené vedomosti pri riešení praktických úloh. Pričom práve tieto vlastnosti sú kľúčové pri profilovaní absolventa, aby sa zvýšila jeho úspešnosť na trhu práce v prostredí znalostnej ekonomiky. Samozrejme netreba zabúdať ani na podporu nových foriem vzdelávania, napríklad na tie, ktoré sa objavili v súvislosti s boomom Internetu ako e-learning a spolu s projektom celoživotného vzdelávania môžu byť vhodným nástrojom pre všetky generácie, ako udržať dych s dobou a zlepšovať si kvalifikáciu.

Keď Václav Havel svojho času odhaľoval čo sa varí pod pokrievkou vtedajšieho kapitalizmu, ohodnotil ho prívlastkom mafiánsky. Za spadnutou oponou bývalého režimu zostalo stáť iba krivkajúce eldorádo na západ i východ od rieky Moravy, ktoré si najskôr pýtalo poriadny Obchodný zákonník a až potom nastal čas upnúť všetky sily v ústrety výzvam nového tisícročia. Dnes má Slovensko jedinečnú šancu vytrhnúť sa zo svojho latentného pocitu menejcennosti a prekročiť tak imaginárnu čiaru medzi vyvolenými a tými druhými, pretože staré kocky už dávno nie sú v hre, no netreba zabúdať, že nové nadelia len pripraveným.